

„Eu locuiesc într-un sistem în care cuvintele sunt în stare să scuture întreaga structură a conducerii, în care cuvintele pot fi mai puternice decât 10 divizii militare.”

(Václav Havel)

Există personalități -nu spun un lucru nou- pe care istoria le scoate din când în când la înaintare din lutul gros al mediocrității și care se încapățânează să lupte împotriva răului cu orice preț, chiar până la propria jertfă. „Istoria le scoate din când în când la înaintare” este un fel de a zice, căci astfel de oameni refuză cu obstinație să se subordoneze capriciilor istoriei, sfidând-o cu acea superioritate specifică spiritelor superioare și -poate lucrul cel mai semnificativ- decid să le arate și celorlalți oameni calea spre lumină, pace și adevăr. Václav Havel face parte din această nobilă categorie de spirite, „ființă de excepție în lumea de azi”, după cum îl caracterizează prietenul său - disidentul Adam Michnik.

S-a născut pe data de 5 octombrie 1936 la Praga. Încă de mic face cunoștință cu o istorie ostilă –ideologia comunistă– astfel încât nu îi este permis să studieze, fiind nevoit să aleagă cursurile la seral. La vârsta de 15 ani, ignorând mizeria politică și socială din jur, începe să citească cu însuflețire, descoperindu-și pasiunea pentru poezie, dar și pentru scrierile lui Kafka, unde absurdul și răutatea se iau de mână. După satisfacerea serviciului militar, lucrează ca mașinist la un teatru celebru din Praga („Teatrul pe balustradă”). Odată cu instaurarea definitivă a regimului comunist în Cehoslovacia, familia sa își va pierde toate proprietățile, fiind considerată „burgheză” și deci dușman al clasei socialiste. În ciuda tuturor acestor vicisitudini, Havel reușește să intre la Universitatea Tehnică Cehă în 1957, pe care o absolvă cu mare greutate din cauza originii sale considerată „nesănătoasă” de către autorități. De fapt era foarte sănătoasă, întrucât se înfățișa încă din adolescență ca un luptător pentru drepturile omului, libertate, democrație. Începe așadar lungă carieră politică de disident, care-i va aduce foarte multă suferință, dar și glorie eternă... În anul 1968 are loc un mare eveniment istoric: Primăvara de la Praga, o încercare nereușită din partea lui Alexander Dubček de a instaura un „socialism cu față umană”, cu alte cuvinte eliberarea de sub tutela autoritară a Moscovei și îndreptarea către democrație. Acest vis frumos va fi spulberat odată cu invadarea Cehoslovaciei de către trupele sovietice. Ca o tragică amintire ne va rămâne gestul disperat al studentului Jan Palach care, pe 16 ianuarie 1969, decide să își dea foc în Piața Wenceslas din Praga, expresie a infernului vieții oamenilor de atunci. Havel a participat activ la evenimente, a încurajat permanent populația să nu cedeze și a condamnat vehement prezența trupelor străine. Ca o repercusiune firească, este dat afară din teatru. Atitudinea sa democratică îl va costa 5 ani de închisoare, timp în care adesea este hărțuit și bătut. În 1976, s-a numărat printre inițiatorii și semnatorii Chartei 77, o petiție care cerea guvernului comunist eliberarea din închisoare a membrilor trupei rock „Plastic people of the Universe”, pentru a dovedi că respectă tratatele

internaționale asupra drepturilor omului pe care le-a semnat. La 23 noiembrie 1989, Václav Havel se adresa unei mulțimi de 300.000 de oameni adunați în Piața Wenceslas din Praga: „Vrem să trăim într-o Cehoslovacie liberă, democratică și prosperă. Vrem să ne reîntoarcem la Europa și niciodată nu vom renunța la idealurile noastre, indiferent de ce se va întâmpla în zilele următoare”. „Revoluția de Catifea” începuse șase zile mai devreme cu un protest studentesc pașnic, reprimat cu violență de către forțele de ordine. În zilele ce au urmat, sute de mii de cehi și slovaci au ieșit în stradă pentru a demonstra pașnic. La sfârșitul revoluției, Havel a fost ales președinte al Cehoslovaciei, iar ulterior al Cehiei (1998-2003). A încercat din răspuț să evite destrămarea federației cehoslovace, după ce naționaliștii slovaci au cerut desprinderea Slovaciei de Cehia. Din păcate nu a reușit, acesta fiind poate singurul său insucces politic.

După cum se poate remarca, Václav Havel a fost și va rămâne expresia unei naturi profund etice. Și-a dedicat întreaga viață și carieră adevărului, spunând un vehement NU totalitarismului comunist, înțelegând mai bine ca oricine faptul că ideologia comunistă ucide omul, nu îl înalță, transfigurându-l în minciună și fățarnicie. Luciditatea și dragostea de oameni - iată trăsăturile cele mai de seamă ale omului Havel... Nu mai puțin importantă este scriitura sa. Compusă din piese de teatru („Petrecerea din grădină”, „Opera cerșetorilor”, „Audiența”, „Protest”, „Tentația”, „Redevelopment”, „Memorandumul”, „Probleme tot mai mari de concentrare”, „Largo desolato”), eseuri filosofice și politice („Deranjând pacea”, „Arta imposibilului”, „Puterea celor fără de putere” - poate cea mai cunoscută scriere a sa, în care apare, pe lângă o analiză pertinentă a ceea ce a însemnat doctrina marxist-comunistă pentru Cehoslovacia, apare și teoria post-totalitarismului, adică perioada ulterioară prăbușirii orânduirii socialiste), epistole („Scrisori către Olga” - nimeni alta decât prima sa soție, Olga Šplíchalová; epistolele vorbesc de dificultățile inerente asumării unui astfel de destin al luptătorului însetat de dreptate; aceste scrisori au fost adunate în volum și traduse în limba română, la editura Art, în 2009). Dramaturgia lui Havel relevă elocvent absurdul realității politice din acel timp, fățarnicia unei lumi apuse. Teatrul său a fost inspirat atât de Kafka, pe care îl citise în tinerețe, dar și de creațiile lui Samuel Beckett sau Eugène Ionesco, încadrându-se așadar în așa-numitul teatru al absurdului. Bunăoară, în piesa „Audiența”, cele două personaje -singurele de altfel- Sladek și Vanek rostesc niște fraze banale, repetându-le la fiecare minute, îndeplinind parcă un ritual al imbecilității. Lipsite de personalitate, purtătoare de limba de lemn specifică epocii, ele oglindesc perfect „omul nou”, la care aspira comunismul.

Václav Havel a crezut permanent în Cuvânt, în puterea și măiestria lui, în modulațiile lui, care pot fi mai puternice decât 100.000 de soldați, cum singur a afirmat. Prin tot ceea ce a spus și a creat, el rămâne o mare personalitate morală, intelectuală. Pierdem astfel un camarad al curajului și al adevărului. Fie ca amintirea sa să rămână veșnic printre noi, asemeni unui cântec de vitejie sau a unei doine de cătănie, suavă și frumoasă!

Requiescat in pace!

Text: Cosmin Ionuț Stancu